ТЕМА № 1: «Правові та організаційні основи охорони праці»
Тема уроку № 2: «Законодавство України з питань охорони праці»

Основним законом, що гарантує право громадян на безпечні та нешкідливі умови праці, є **Конституція України**.
Реалізація цих прав здійснюється через виконання вимог, викладених у **законодавчих актах щодо охорони праці**, а саме:
• Кодексі законів про працю;
• Законі «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»;
• Законі «Про охорону праці»;
• Законі «Про пожежну безпеку»;
• Законі «Про охорону здоров'я»;
• Законі «Про охорону навколишнього природного середовища»;
• Законі «Про колективні договори і угоди»;
• Законі «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
• Законі «Про поводження з радіоактивними відходами»;
• Законі «Про дорожній рух».

Закон України «Про охорону праці», прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 1992 р., був переглянутий і затверджений Президентом України в новій редакції 21 листопада 2002 р.

Закон визначає основні положення конституційного права громадян на охорону життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці, а також встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.
Основні принципи державної політики в галузі охорони праці:
• пріоритет життя і здоров'я працюючих, відповідальність роботодавця за створення безпечних і здорових умов праці;
• комплексне вирішення завдань охорони праці на основі створення національної програми поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;
• соціальний захист працівників, повне відшкодування шкоди потерпілим від нещасних випадків, профзахворювань;
• встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності;
• організація навчання населення, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працюючих з питань охорони праці.

В Україні з 1995 року діє **Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці** (Реєстр ДНАОП), до якого ввійшли близько 3000 нормативних актів (правил, норм, положень, інструкцій тощо).

Правила внутрішнього трудового розпорядку

Основним нормативним актом, що регулює питання дисципліни праці та організації внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві, **є типові правила внутрішнього трудового розпорядку** для робітників і службовців підприємств, установ, організацій.

На підставі типових правил розробляються правила внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням умов праці даного підприємства.

У **правилах внутрішнього трудового розпорядку** конкретизуються обов'язки адміністрації, робітників і службовців, питання прийому на роботу і звільнення, використання робочого часу, порядок застосування заохочень за сумлінну працю та заходів впливу на порушників трудової дисципліни.

Колективний договір, його укладання і виконання

Колективний договір (угода) укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників, власників або уповноважених ними сторін.

Колективний договір (угода) повинен обов'язково передбачати захист прав і спеціальних інтересів осіб, які постраждали на виробництві від нещасних випадків (профзахворювань), а також утриманців і членів сімей загиблих.

За невиконання зобов'язань за колективним договором службові особи притягаються до адміністративної, дисциплінарної відповідальності.

Закон про охорону праці захищає соціальні права працівників. Він вимагає, щоб при укладанні трудового договору громадянин був поінформований роботодавцем під розписку:

- про умови праці на підприємстві;
- про наявність на робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів:
- про його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Під час роботи на підприємстві працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо виникла не передбачена трудовим договором виробнича ситуація, небезпечна для нього, оточуючих або довкілля.

За період простою з цих причин за працівником зберігається середній заробіток.

Охорона праці жінок та підлітків

Законом «Про охорону праці» забороняється застосовувати працю **жінок та неповнолітніх** на важких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних фізичних роботах, а також залучати жінок до піднімання і переміщення вантажів, маса яких перевищує встановлені граничні норми.

Забороняється залучати **вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, а також осіб, молодших 18 років** до нічних, понаднормованих робіт, робіт у вихідні дні, направляти їх у відрядження.

Законодавством про працю неповнолітні у трудових правовідносинах прирівнюються до повнолітніх. Це означає, що **вони мають право** самостійно укладати трудові договори, розпоряджатися заробітною платою, звертатися до судових та інших органів за захистом своїх прав та інтересів тощо.

Для неповнолітніх норми виробітку встановлюються так само, як і для дорослих робітників, пропорційно скороченому робочому часу.

Заробітна плата неповнолітнім при скороченні тривалості робочого дня виплачується у тому ж розмірі, як і робітникам відповідних категорій за повний робочий день.

Щорічні відпустки працівникам, яким не виповнилося 18 років, надаються у літній період або за їх бажанням у будь-яку пору року.